

RASPUST

To treba utući.

Rekao je Periša, malo zamišljen, kad sam mu rekao da sam čuo da jedu žive žabe. Ja sam i želio da on to kaže, jer sam nisam smio. Zajedno ćemo ih lako utući. To, da jedu žabe, čuo sam od onoga što ga je uhvatio mrak, pa je ostao kod nas da prenoći.

Žabe, a?

Kuvaju li ili onako? pitao je otac.

Mnogo me pitaš, prijatelju, sa njima nikad nijesam ručavao, ali jesam čuo da ih frigaju.

Frigaju žabu, rekao je otac, pi, pi, pi, znao sam koliko je otac gadljiv i da se jedva suzdržava da ne bljuje. Mast u kojoj se friga žaba,... i meni je došlo da povratim. Ovaj se malo nasmijao i rekao još, ali dobro plaćaju. Šta? Pitao je otac. Da im se nalovi žaba? Ne, odgovorio je ovaj. Da im se nabere smrčka. Ne pitaju koliko košta. Pa, koliko, evo da te ja pitam? Onaj se nekako nasmijao, i došapnuo mu riječ, onako kao što sam čuo da je striko Božina opisivao ocu neku što pjeva u kafani, a plava. Otac je jeknuo, kao da ga je nešto udarilo, i rekao, šta, kao dobra ovca? Toliko, odgovorio je ovaj, možeš i ti, niko ti ne brani. Samo se treba dobro izlomiti da ih nađeš. Ali, za tolike pare, ništa nije teško. Ja sad razmišljam da zapalim ono šume što imam. Kažu da smrčak hoće da izraste na paljevini. To je rekao tako kao da priča šta je lijepo sanjao. I ja sam osjetio da je to gore od onih žaba, zato što me otac pogledao, nekako sav smanjen, i rekao mi da idem da spavam. Tek sam tada pomislio,

To treba utući. Ujutru me onaj pomilovao po glavi i rekao, očemo li u smrčak, mali, a ja sam samo odmahnuo glavom i pomislio, dabogda ti obad pod sedlo.

Ovo ništa ne valja, rekao je otac kad smo ga ispratili, onako kao što kaže za orah ili za klas, da ne valja, i da ga bacimo. Ovo bi svašta radilo, samo da mu se plati. I onda nas je okupio, sve, i rekao da je vrijeme, da onima koji još nijesu načisto, objasni, od čega se živi i od čega se nikako ne smije živjeti. U ovoj kući se živi od zemlje i ovce. Pare se dobijaju od ovce, za vunu, sir, kajmak i meso, a od zemlje se beru plodovi. Borovnice, jagode i maline, to može da se prodaje, a nedajbožedačujem da neko od vas hvata dalekobilu žabe ili gmazove, ili kakve druge svašta rabote kao što neki rade i hvale se time, pa sve da se plaća svakolikim zlatom ovoga svijeta. Ako neko sad lovi žabe, da bi ih Strani jeli, taj će sutra, iha,

može biti i nekoga od nas da ufati i sveže i odnese nekome da ga isfriga, samo ako mu se dobro plati.

I zato da pamtite, od koga ste i čiji ste, i iz kakve ste kuće, a vatanje žaba i branje kaštiga po Brdima, dokle sam ja na vlasti u ovoj kući, se zabranjuje, koliko i krađa!

Ne, nego je pri tome sveta smrt od gladi! To ostavite tanjima neka rade. Kojima nije otac i ded Novo Vukov. Tu me je pogledao, a mene je i

dalje probadalo ispod obrve, tamo gdje si me pogodila onim prutom, kad sam uzeo Pantu čekić. A ja ti ponavljam, ja to i nijesam zato da bih mu ga uzeo, nego sam samo htio da se poigram, pa da mu ga vratim, ali je on odmah dotrčao za nama i ti si ušla u sobu strašna i crna, kakvu te nikad nijesam vidio i rekla, ko je uzeo Pantu čekić. Ja sam ga odmah izvadio iz torbe, a iz tebe je progovorio prut, ljeskov, rijetko zelen i židak, kao da si ga odnekud iz sebe izvadila i prosiktao kroz sobu prema meni i ja nisam mogao da prestanem da gledam kako palaca primičući se i zato i nisam mogao da podignem ruku, da se odbranim, a ti nijesi mislila da ću da sačekam prut otkrivene glave i tako sam osjetio ranu i znao da više nemam oko. Čuo sam tada, kroz crnilo što je raslo, kako je nešto, skupljeno između dva prsta palo i udarilo o pod. To sam čuo, možda zato što nijesam vidio, i tada sam mislio, dobro je, dobro je što ne vidim kako mi oko curi kroz prste. Kroz maglu i mračnu vrelinu, koja me zanosila, čuo sam kako neko kaže, ne u oko, unakazila si ga, i onda je neko došao sa oblogom i stavio me na krevet i sad sam gledao na jedno oko i tresao se videći da te na krevetu nema. Mislio sam, kako mora da je tebi, kad je meni ovako. Poslije kad si došla i podigla oblog i rekla, Bogu hvala, Bogu jedinome hvala, znao sam da je dobro, kako god da je. I da si mi oprostila.

I tako sam odlučio da utučem Strance, da nam ne kvare red. I tako smo krenuli. Ja, Periša, braća Bojići i mali Bajo. Mali Bajo je prvi put išao da gleda Strance. Periša je, kao najstariji, bio komandant. Ja sam se brojao kao dobar strijelac. Znali smo gdje ćemo ih naći. Dolje kod Mrtvice. Tamo gdje je ono mjesto koje Stranci najviše vole. Ono parče obale, koje se vidi s Mosta. Ono što Stranci kad prolaze preko mosta, vide, da tu u blizini Asfalta ima zgodno mjesto pored vode i odmah siđu. Ovako, ljeti, znaš da se tu uvijek šareni od njihovih kuća na točkovima, šatora i njih samih. Kako su šareni, rekao je mali Bajo i mi smo znali šta je mislio, jer je to pomislio svaki od nas, starijih, kad smo prvi put išli da gledamo Strance. Ne koliko su šareni, nego koliko smo mi, isprani i izbljedjeli. Periša je rekao, Opkolićemo ih, da nemaju kuda, nego pod kamenje. Za leđima im je Mrtvica, a mi ćemo se rasporediti tako da im presijećemo prilaz do Puta. Bez Asfalta ispod nogu, ovi im točkovi ništa neće vrijedjeti. Periša nas je rasporedio tako da sam ja bio iza jednog žbuna, koji je rastao pored puteljka, koji vodi od Puta do obale. Periša je sa malim Bajom čuvao širi put, kojim je od puta do obale mogao da prođe auto i njihova kućica. Braća Bojići su čuvali sredinu, ako bi neko pokušao da se popne livadom. Braća Bojići su bili odlični za ovakve zadatke, jer nikad nisu pitali zašto.

Oćete li s nama? Moglo bi da bude opasno.

Oćemo.

Znate li zašto oćete? To sam ja pitao

Kad kaže Periša. To je rekao neki, Predrag ili Nenad, ja ih ni po čemu ne razlikujem. Obično ćute i svuda idu zajedno i sve rade zajedno. Jednoga sam pitao, kad bi ti Periša rekao da mene sačekaš, pa da me

utučeš kamenjem, bi li i to uradio, a da ništa ne pitaš. On me pogledao u užasu, i ja sam znao da se to nikad do sad nije zapitao, ali da bi. Ali nijesam više mislio o tome, sad sam mislio samo kako da što bolje izdržim iza žbuna, da me ne opaze i da ih zaspem kamenjem, što bolje. Džepovi su mi bili nabrekli od kamenja, plan je bio, da napadnemo svi zajedno, kad Periša da znak. A znak je bio da hukne tri puta, kao sovuljaga. Ovi ionako ne znaju da postoji sovuljaga, a kamoli da se ne javlja danju. Čekali smo da nam dođu na nišan, da se okupe oko centra kruga na čijim smo najdaljim tačkama bili ja, Periša i braća Bojići.

Ili

Rekao je Periša

Ako bi počeli da jedu žabe. Tada napadajte svako sa svoje strane, kako znate i sve dok se ne umorite. Onda bježite, nalazimo se ispod stijene. Još su bili mnogo raštrkani, pa nismo mogli da počnemo. Jedan je ložio vatru, i ona mu se stalno gasila, a drugi mu je pomagao, kao da je vatra bila nešto oko čega se treba dogovarati, mučiti i nešto znati. Ja nisam vjerovao da dva muškarca ne umiju da nalože vatru. Da nisam bio u zasjedi viknuo bih im, ne biste dugo potrajali, da vam neko zabrani da se vratite do Asfalta. Vatru da naloži zna i mali Bajo, i to još od kad. Jedu žabe, a ne znaju da nalože, kao da nijesu svjesni. Žene su prale veš u koritima i prostirale ga na konopcu, zavezanom za dvije donje šljive.(A žene? Pitali smo Perišu. Znali smo da se žene u ratu ne diraju, ali ovo je bilo drugo. I žene, odgovorio je Periša, kao što smo i očekivali) Jedan je ležao u stolici što se skoro potpuno ispravljala i pored glave držao tranzistor, sa koga je treštala neka muzika, koju nijesam baš dobro čuo, jer Mrtvica strašno huči. Onda je jedan drugi, ušao u onu kućicu na točkovima i iz nje nešto iznio napolje. Tanko i šiljasto, od metala. Pogledao sam Perišu, koji je stražario preko puta i vidio da mu se lice steglo, da je pomislio da smo otkriveni, da su nas vidjeli, te se spremaju za odbranu, nije očekivao da su naoružani, ni on. Onaj je onim metalnim i tankim oružjem, tanjim nego ijedan mač koji sam ikad ugledao, počeo da švička po vazduhu, kao da je isprobavao, koliko je oštar. Onda je bilo kao kad sanjaš. Pred mojim očima, mač je počeo da raste, da se produžava, i odjednom mi se javilo da je meni namijenjen i znao sam da ću sad da izgubim oko, sigurno, dok je mač rastao prema meni, sad mi kamenje neće pomoći, ništa mi neće pomoći, možda sam viknuo,

Majko

Možda i nijesam, ali sam imao u glavi samo jednu misao, neka bude što biti ne može, trči Bogdane, lako kao da sanjaš, trči i možda ti Bog pomogne da se spasiš. I stvarno sam potrčao i trčao, uzbrdo, pa Putem, a kroz glavu mi je prolazilo samo, ko se okrene skameniće se, jer sam čuo ono švičkanje za ušima i znao sam da onaj mač raste i dalje i primiće mi se i nisam smio da se okrenem da vidim dokle je stigao, jer bi me onda sigurno probo, trčao sam, dok nisam osjetio da mi se tijelo pretvorilo u strunu, u žilu koja grabi naprijed, s džepovima punim kamenja koje nijesam imao kad da izbacim iz džepova, sve dok vazduh nije počeo da

boli, sve dok mi se nije ukazala stijena i misao, vala, kroz nju ne može da prođe. Pao sam po zemlji ispod stijene, pljoštimice, bez snage da se oduprem laktovima i koljenima, samo sa licem u stranu, grabio vazduh koji je grebao i bolio. Tek kad sam se malo pribrao, vidio sam kako uz stranu grabe Periša i ostali. Jesi li ranjen? pitao je Periša. Odmahnuo sam glavom. Jesi li mrtav? Pitao me mali Bajo, plačući. Budalo, vidiš da je živ. Umire se samo od krvi. A nije krvav. Jesi li krvav? Pitao je, sumnjajući da negdje krijem ranu. Opet sam odmahnuo, još nisam mogao da pričam. Pa što si onda utekao? Opet je pitao mali Bajo. Što ste vi utekli? Sad sam morao da kažem. Periša je spustio pogled. Braća Bojići su rekli, uglas, mi za Perišom. Ja sam mislio, kad je ono jeknuo, da ga je onaj ranio, a kad je potrčao, odmah sam krenuo za njim, da ga spasim. A njemu ništa, a ja.... Zamalo da se rasplače. Znaš li kako je kad ti je u glavu uperen mač? Znaš li kako je kad ti nešto probije oko, to sam htio da ga pitam, ali mi ga je odjednom bilo žao, vidio sam kako su ga gledali braća Bojići, kao da im je upravo javljeno da je umro, a na njegovom mjestu se pojavio neki drugi, koji na njega strašno liči, u koga sad zure otvorenih usta.

Pa naravno da smo svi pobjegli, naravno, kad su htjeli da nas pobiju. Nismo imali čime da uzvratimo. Tek kad su me pogledali, istovremeno, sva četvorica, pogledom, koji je pitao pretvaram li se to ja, ili stvarno ne znam šta sam uradio, shvatio sam

Da sam izdao. Onaj nije napadao, to se meni samo učinilo, dreknuo sam i skočio od straha koji sam ponio u džepovima, umjesto kamenja, izgleda. Periša je sjedio, izmijenjen, rekao je, vratismo svo kamenje. Nijedan nijesmo ispalili, makar na neku ticu. Sjedio je na zemlji i udarao kamenom, onako, ne da bi u nešto udario, nego onako, bar da smo kakvu vranu, bar da smo neku žabu, bar da smo kakvoj zmiji stucali glavu,

bar da smo nekome ko je zaslužio. Ovo je bio prvi znak, braća su postajala napeta, morao sam nešto da uradim da bi Periša prestao da udara onim kamenom, da prestane da bude ljut. Još jedna riječ i braća Bojići će krenuti na mene, da potroše municiju. Bio sam potpuno iscrpljen, na meni je treperio svaki damar, trebalo je da ustanem i zaputim se niz strminu, sam, da odem do Stranaca, sam, i da ih zaspem kamenjem iz šestoro ruku. Da ih utučem i da onome onda otmem onaj mač, što trči da vadi oči, da se s mačem popnem do stijene i kažem, evo me, ja sam došao, s mačem, kakav nije viđen u Brdima, a vi vidite ko je izdao. Ali nijesam mogao da maknem. I pomislio sam, ono da preživim i da se spasim mača, što juriša među oči, a da stradam od Periša i braće Bojića. Pa, neka. Dosta sam vidio. Zatvorio sam oči i čekao, dah mi se polako vraćao, mislio sam i oni su trčali, možda sad prikupljaju snagu za udar i stvarno sam bio spreman, ako je za umiranje, onda neka umrem, neka se završi, ne mogu trista puta, jer ona snaga koju nijesam imao, da odem dolje, sam, i uradim ono što je bio posao za četvrtu, ta ispuzala snaga mi je šaptala jedino što sam u tom trenutku znao. Opet bih. I opet ću. I

svaki put. Svaki put kad mi mač jurišne među oči, ja ću viknuti, ako budem imao vremena, i pobjeći. I ako je život to, da se stalno srećeš sa mačevima koji ujedaju za oči, a ti bez štita, i ako to znači na strašnome mjestu postojati, i Periša može da izdrži mač među oči, a da ne mrdne i glasa ne pusti, onda je život mjesto za Perišu, a za mene nije. I bio sam spreman da dočekam kamen u glavu,

kad je zagrmjelo. Zaboravio sam da ti kažem koji je to bio dan. To je bilo onda kad je ono sastavilo iznebaizzemlje. Onaj je mač blistao, samo časak prije nego što sam se našao ležeći na zemlji, a nebo je bilo čisto i neprimjetno. Sad je zaurlo, onako kako urla kad se stvarno namrki, blizu, odozdo, od ispod stopala. Nisu me skucali, zato što je bilo pred grom. Popilo im je svu snagu i odnijelo uvis. Sad je kresnulo i vratilo, moglo je da se nastavi, ali su braća Bojići plakali. Kuku meni, majko, ja se bojim groma, zagrljeni, kao dva kućeta. Mali Bajo se privio uz Perišu, i cvilio, je li dovoljno jaka ova stijena, Periša. Periša je govorio ne boj se, mali, ali su mu oči bile iskolačene, krivo je gledao i znao sam da ga je bilo strah. Zato sam ustao, izašao ispod stijene, a to i jeste ona što je zovemo Kišna, ispod je stvarno potpuna suvota, izašao sam i krenuo da se spojim s kišom i sa gromom. Vikali su, ne, ubićeš se, jesi li poludio, ali sam znao da je to samo zato što su se plašili da ne dozovem grom na njih, i išetao sam se, ušao ispod stijene u kišu. Bila je hladna, a ja sam još bio vruć od trčanja, pa me presjeklo i počeo sam brzo da cvokoćem. Išao sam dalje, nizbrdo, pa Putem, prema onome mjestu gdje su bili Stranci, a grom me je pratio. Udarao svuda oko mene. Bilo mi je hladno i bilo me strašno strah, ali sam sad povratio onu snagu što sam je onda izgubio, osjećao sam je ispod straha kao životinjicu, kao miša što ciči i grebe, sad je sred palacanja ognjenog mača gore na nebesima i svuda oko mene, ta snaga u meni ciklala, živ si, vidiš li da si živ. Kiša je padala tako teška, kao da nije voda nego krpe natopljene vodom, ali sam sumnjao da je to kiša, mene je potapao moj strah i moje kukavstvo, vidik se izmijenio, ovo više nije bio put, nego je bilo nešto što sam nekad sanjao, ili baš sad sanjam, ognjeni mač je švićkao, čulo se kako kreše, kako se varnica pali, mač bi se objesio iznad glave, a onda, prije nego što bih imao vremena da viknem, a i da sam imao iz usta ništa ne bi izašlo, ali je onaj glas u meni imao šta da kaže i na svaki udar, trenutak prije nego što bih se zapitao jesam li živ ili umro, okupalo bi me bijelo svijetlo, blještavo toliko da u njemu nijesam vidio ništa, a glas je govorio, živ si, vidiš li da si još živ, ognjeni mač ti visi iznad glave, gađa te u oči, a ti živ. I onda mrak i miris na barut i hod kroz hladne mokre krpe, i čekanje sad će opet. I onaj glas, ne pogađa to baš svaki put, vidiš, još si živ. Pogađa, ali ne tebe, svaki put. I ja nikad nijesam bio življi. Osjećao sam svaki živac, osjećao sam mjesto odakle mi noga izrasta iz kuka, osjećao sam kako su zglobovi dvije spojene kosti, kako su koljena da klečim, vrat da drži glavu, laktovi da se odbranim, osjećao sam kožu kako mi obavija tijelo, kako bi, bez nje, moje tijelo sad već davno postalo voda i zemlja, kako je granica,

kako je tijelo da izdrži, dok može, ali sve dok može, da se mora poturati pod ognjeni mač i da će ga mač posjeći, sigurno, u nekom trenutku, ali da se od mača ne smije bježati. To da li će posjeći ili neće, to je i onako samo njegova volja. To sam naučio maloprije, posjekao bi me, da je mogao. Kao što je govorio otac, ima od čega se živi i ima od čega se nikako ne smije živjeti. Od čega se ne smije bježati.

I Bog naredio, iznebaizzemlje. Prvi put sam išao u to, u središte toga izneba izzemlje. Ranije sam samo prolazio kroz kijamet, da stignem do zaklona, sad sam išao u njega, sad sam se borio s ognjenim mačem, da ne bih izdao, ponovo. Da ne bih nikad više. I podmetao sam se ispod mača, a nikad nijesam bio življi.

Onda je puklo. To nije bio udar, ni grom, nije više bio ni mač, bilo je uže, zmija koja se uvijala oko sebe i grizla se za rep, dok nije postala klupko, lopta je letjela prema meni, ne obazirući se na mokre krpe i znam da sam pomislio živ sam, i onda je bio mrak.

Prvo je zapjevala ptica. Onda sam otvorio oči, dosta teško i ugledao nebo. Polako sam se pridigao, boljelo je kao da je bilo naredjeno da se oglasi svaka koščica i mišić, svaki zub i nokat, a ona ptica, što mi je pjevala iznad glave nije prestajala, drala mi se u uvo, kao da je najsprešnije u vaseljeni bilo da se baš tada i tako oglasi taj prst dugački tić.

Bože, kako se samo dereš, tako sam joj rekao. Pogledao sam oko sebe, mjesto na kome sam se probudio, bilo je blizu Kišne stijene. Sve ono u deset koraka, to sam prvo pomislio. Meni se činilo da je moj put u srce groma trajao cijeli dan, noć, ne znam koliko, da sam hodao i hodao, stigao skoro do Mosta, a bio sam ustvari tu, jedva da sam se pomjerio. Na dva koraka od mene bila je rupa, izvaljen kamen i nagorelo korijenje. Tu je udarila lopta. Pogledao sam u ruke i pipnuo sebi glavu, mekušnu i razlivenu. Ništa mi strašno nije bilo, ne brini se. Bio sam srećan, kao da sam se rodio. Ne toliko što sam živ, koliko što nijesam izdao. Jer da jesam, mač bi me ubio. Nebo je opet bilo neprimjetno i pomolilo se sunce, svejedno i divlje, ili mi se to činilo, bio sam izranavljen od silnog bljeskanja i mraka. Tica se i dalje drala. Kao da joj je neko vazduh upumpavao ispod repa, a ona ga kroz kljun samo ispuštala. Bilo je kao da mi nešto govori, nešto što moram da čujem, i razumijem, nešto mi je tražila, što je bilo njeno i što mora da joj se vrati. Htio sam da je otjeram kamenom, da je učutkam, kako bilo, a onda sam je čuo. Pjevala je lakoću. Sve je bilo lako. I sve je bilo dobro. Živi smo i lako je. Otići i vratiti se. Zašto plačeš, kad sam od tebe čuo da vrijeme ne ide nikuda, nego dolazi. Ako stalno dolazi, nosi i nas, te i mi dolazimo s njim. I kuda god da idemo, u stvari dolazimo. I Brda su cijeli svijet, i to što je van njih, isto su Brda. Sve je isto, svuda, svijet je nepomičan, a ja sam lak i brz. Sve mogu, svuda da se popnem, da se spustim, od svega da pobjegnem, svemu da izađem na oči. Ništa da ne izdam. Zemlja je dobra i nebo je dobro, tako je pjevala

I ja sam dobar

Šta sam ono htio da ti kažem, ako je ovdje ovako, a mi živimo, brzi i laki u Brdima, što su nepomična, kao što je svijet nepomičan, onda bismo mogli i na drugom mjestu, jel da? Da ostanemo laki i brzi, a da Brda ostanu Brda i da svijet ostane svijet,

To sam htio da ti kažem, htio bih da odem i da vidim Grad

I htio bih da odem i da vidim more.

Da nađem muziku

Da mi se otvori svijet

Da dolazim s vremenom

A kad se vratim, pričaću ti.

Ja mislim da to i ne može biti mnogo drugačije, od Brda.

A kad nađem najljepše mjesto, odakle se vidi čitav svijet, morski i brdski, kako se u njemu ogleda,

ja ću te odvesti da ga vidiš. Ništa se ne brini,

Majko